

gümüřlük akademisi bahçeyazı okuma grubu

10.02.2024

serbest grup okuma buluşması

bernhard schlink / “okuyucu”

“sunum ve grup üyelerinin değerlendirmeleri”

Havva Seymen (Sunum)

GİRİŞ

Bir çok büyük bilim adamı, sanatçı, edebiyatçı ve filozofun kaynağı, yurdu; aydınlanmanın anavatanı Almanya'nın; Nazizm'in de yuvası olabilmesi bütün rasyonel açıklamaları yetersiz kılıyor.

Çıkardığı dehalara rağmen, onları özümseyememiş, sanayileşmeye geç kalmış, insafsız ve varsıl asilzadelere bağımlı yoksul ve eğitimsiz bir halk.

(Alman Birliği Bismarck tarafından kurulmadan önce 300 ün üstünde prenslik vardı.)

Birinci Dünya Savaşı sonundaki Versay Antlaşmasıyla gururu incinmiş, vazife düşkün, yoksul bir halk.

(Tarihçiler Nazizm'in yükselişinde Versay Antlaşması'nın büyük rol oynadığını söylerler.)

Ama hem Hristiyanlık öncesi efsanelerinin hem de yetiştirdiği dehaların haklı övücüyle mağrur bir halk.

Kitap Kinci Dünya Savaşı'nın sonrasındaki kuşakların psikolojisini açıklamaya çalışırken Nazizm'in de ipuçlarını anlatıyor.

ESER

1995 yılında yayınlanmış.

İlk bakışta duyarlı bir ask hikayesi. Aynı zamanda bir büyüme hikayesi.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında 15 yaşındaki Michael Berg ile 36 yaşındaki Hanna Schmitz arasındaki travmatik aşk öyküsünün arka planında, Nasyonal Sosyalizm dönemindeki yaşanmışlıklar anlatılır.

Aynı zamanda savaş sonrası kuşakların anımsamalarıyla “kolektif suç” kavramı açıklamaya çalışılır.

Holokost'u daha çok mağdur olanlar açısından değil de isleyenlerin tarafından inceler.

OLAY ÖZETİ

İLK BOLUM

15 yaşındaki Michael Berg rastlantısal biçimde karşılaştığı 36 yaşındaki Hanna Schmitz'le ilk cinselliğini yasar.

Ergenliğin, çocukluğun masumiyetiyle ona şefkat gösteren Hanna'ya tutkuyla bağlanır.

Otobüs biletiçisi olan bu kadınla yaşanan ilişkinin sosyal bir yani yoktur. Hanna'nın yoksul evinde sevişirler.

Yasayabileceği en içten insani ilişkisi olduğunun farkına varmayan Michael bir süre sonra Hanna'ya kitap okumaya baslar.

Bir gün Hanna ortalıktan kaybolur.

İKİNCİ BOLUM

Hukuk öğrencisi olan Michael, yıllar sonra Hanna'yı mahkeme salonunda görür.

Geçmişe yönelik cezalandırmayla ilgisi olan bir seminer dolayısıyla Nazizm dönemindeki yargılamaları izlemek için gitmişlerdir mahkemeye..

Peki, yıllar sonra adaletin sağlanması mümkün müdür?

Yargılananlar, savaşta SS görevlisi olarak kamplarda vazifeli kadın gardiyanlardır. Kamptaki kadın tutukluların başka bir yere nakli sırasında konaklanan koyun kilisesine müttefik kuvvetlerinin uçaklarından atılan bomba isabet etmiş, çıkan yangında tutuklular diri diri yanmışlardır.

Yalnızca bir kadın ve küçük kızı sağ kalabilmişlerdir. Küçük kız büyüdükünde yazdığı kitap katliamı ortaya çıkarır.

Hanna, diğer görevlilere nazaran daha az suçludur. Fakat o sakladığı ve utanç duyduğu bir sebepten dolayı tüm sorumluluğu üzerine alır ve müebbet hapse çarptırılır.

Duruşmaları izleyen Michael derinden sarsılmıştır. İlk aşkının bir Nazi suçlusu çıkması, sonrasında Hanna'nın okur-yazar olmadığını keşfetmesi onu çıkmaza sokar.

Karar verebilmek için babasıyla konuşur. Kant ve Hegel üzerine kitaplar yazan ve üniversitede ders veren baba ona "ONUR ve Özgürlükten söz eder.

(Alman Anayasa'sının ilk maddesi "İNSAN ONURUNA DOKUNULAMAZ.")

Michael bildiklerini kimseye anlatmaz. Hâkime anlatsa Hanna'nın cezası hafifleyecektir, ama susar.

Sessiz kalması Hanna'yı unuttuğu, aklından çıkardığı anlamına gelmez.

Duyguları sakatlanmıştır ve bir daha hiçbir kadınla sıcak ve gerçek bir ilişki kuramayacaktır.

Evliliğinde ve diğer kadınlarla birlikteliğinde hep Hanna'yı hatırlar.

Hapisteki Hanna'ya kasetlere okuduğu kitapların bantlarını gönderir.

(Normal bir iletişim yok.)

Hanna, cezaevinde Michael'in gönderdiği kasetlerin orijinalini kitaplıktan alıp, basili sözcükle sesi karşılaştırarak okumayı söker. Sonra da Holokost'la ilgili kitaplar okuyunca yaptıklarının ayırtına varır. Fakat Michael'den şefkat yerine ses bantları alır sadece.

Cezaevinden çıkıp dış dünyayla yüzleşmek yerine olumu seçer.

Eserin 3 can alıcı noktası var:

1. Michael'in kullanılması
2. Hanna'nın hakime "Siz olsaydınız ne yapardınız?" sorusu.
3. Michael'in babasıyla konuştuğundan sonra susması.

2.

Hanna, Siemens fabrikasında işçi olarak çalışırken; kamplarda gözcülük, gardiyanlık için gönüllü yazılır. Bu; ona göre toplumda daha prestijlidir.

Çalışamayacak olan tutuklu kadınlar olum kampına yollanmaktadır. Secimi de gardiyanlar yapar.

Duruşmada hakim bu secimi nasıl yaptıklarını sorduğunda Hanna sığ bir bakış açısıyla "Siz olsaydınız ne yapardınız?" diye sorar.

("Kötülüğün Sıradanlığı -Hannah Arendt")

Hanna gerçekte meydan okumaz, kendini kurtarmaya da çalışmaz. Düzeni korumak yenilere yer açmak için yapmıştır.

Bir davaya inananların dışında, bilinçsizce suca batıran dar görüşlü ilgisizliktir. Faşizmi sıradan bir olay haline getiren cahil ve kibirli topluluğun elinde tehlikeli duruma getiren budur.

“Cellat; nefret ettiği için öldürmez, görevi olduğu için yapar.

Peki; kilisenin bulunduğu köydeki insanlar hiç mi suçlu değildir?

3.

Michael, babasıyla konuştuğundan sonra Hanna'yı kurtarabilecekken ya daha az ceza almasını sağlayabilecekken niye susar?

Michael islenen suçların ağırlığının farkındadır.

İnsana uygulanan şiddet her iki tarafta da duyarlılık kaybına sebep olur.

Ayrıca sadece suçu isleyenlerde değil, onların çocukları ve sonraki nesiller de bundan payını alır ve bu yükü taşır.

Michael, Hanna'yı anlamaya çalışır, ama der ki:

“Onu anlamaya çalıştığımda gerektiği gibi mahkum edemeyecektim.”

Sürekli Hanna'nın gözünde kim olduğunu sorgular. Hanna ona adıyla bile hitab etmez. “Oğlancık” (Jungchen) diye seslenir.

Geçmişle uğraşmak, birini mahkûm etmek ve gerçeklerden kaçmak için değil; izlerini taşıdığımız ve birlikte yaşamak zorunda olduğumuz bir geçmişin mirasına karşı kor kalan bir kararlılık içinde günümüze ve geleceğe yoğunlaşmak içindir.

İlk bakışta bir aşk hikayesi, bir büyüme hikayesi gibi görünür. İkinci ve üçüncü bölümler yaşanmışlıklarla hesaplaşmayı, geçmişi irdelemeyi içerir. Çağdaş Alman Edebiyatı'nın önemli yazarlarından hukuk profesörü ve akademisyen BERNHARD SCHLINK 1944 tarihinde Bielefeld'de dünyaya gelir. Ama yaşamının çoğu Heidelberg'de geçer. Anne ve baba teoloji eğitimi görmüşlerdir.

Eserlerinde Nazizm dönemini; suç, kurban ve fail kavramını inceler. Bunlar daha çok hukuk çevrelerinde geçen olaylardır.

Geçmiş hakkında yazmanın her şeyi yazmak olduğuna inanır.

Bazı eserleri:

Gordiyon Düğümü(Gordion Schleife)

Hafta Sonu (Das Wochenende)

Ask Kaçışları (Liebesfluchten)

Olga

Sonuncu eseri: Torun (Die Enkelin)

Edebiyatın görevinin yaşanmışlıkları aktarmak olduğunu söyler.

Yazma Üzerine Düşünceler kitabında şöyle der:

“ Edebiyat bizim gerçekliğimizi dile getirsin, bizde olmayan farklı duyguları hissettirmeye davet etsin isteriz. Okuruz, cönkü hayati paylaşmak isteriz. Edebiyatla hissederiz, savaşıyor ve yeniliriz,

sevinir ve nefret eder, şaşırır ve dikkat eder, yas tutar ve seviniriz. Bazen okuduğumuz şeyler bize dokunur. Sonuç olarak okuruz, çünkü edebiyat biçimi ve olaylarıyla kim olduğumuzu hatırlatır.”

Hangi eserlerden yararlandım?

Gedanken über das Schreiben (Yazma Üzerine Düşünceler)-Bernhard Schlink

Mein Leben (Hayatım)-Marcel Reich-Ranicki

Kötülüğün Sıradanlığı - Hannah Arendt

S/163

“Hanna, okuma-yazma öğrenme cesaretini göstermekle, vesayet altından çıkıp erginliğe giden adımı atmıştı. Aydınlanmacı bir adımdı bu.(.....)

Onunla gurur duydum. Bu, aynı zamanda kederlendirdi de beni, gecikmiş ve harcanmış hayatına kederlendim. Doğru zaman kaçırılmışsa, diye düşündüm, eğer insan bir şeyi kendinden bunca zaman esirgemişse, bir şey ondan bunca zaman esirgenmişse eğer, büyük bir güçle başlasa ve coşkuyla desteklense bile, artık çok geç kalınmış demektir. Yoksa “çok geç” kılınmaz mı hiçbir zaman; yalnızca “geç” mi kalır ve “geç” olması, her şeye karşın “hiç” olmamasından daha mı iyidir,? Bilemiyorum.

NOTLAR

Almanya’da birçok eyalette liselerde edebiyat derslerinde okutuluyor.

Sade ve içten anlatımıyla geçmişle basa çıkmaya çalışması kitabın akıcılığını sağlıyor.

Kurmaca- gerçek bir arada

(Schlink’in 15 yaşında sarılık geçirip geçirmediği araştırılmış.)

Eğitim önemli, ama; gaz odalarını, insanların yakıldığı fırınları kim yaptı?

Sert eleştiriler de var. Tarihi ve böyle büyük bir suçu basitleştirdiği ve Hanna’yı fail iken kurban gibi gösterdiğine dair. Böylece devletin işlediği suçu hafifletiyor imajı yaratmış diyen de var.

Sonunda Hanna kendi sorumluluğunun ve ne yaptığının idrakiyle kendi cezasını kendi veriyor.

CEHALET VE BOŞ GURUR

Geçmişe dönük cezalandırma S-80

Adalet nedir? S-80

Cinayet işleme hakkı S-81

Hesaplaşmak S-81

Hukuksal bilimsellik yeterli mi? S-81

Ebeveynleri utanca mahkum etme S-82

Babası Spinoza (Yahudi) üzerine ders vereceği için üniversiteden atılmış.

HANNA

Hermannstadt’ta doğmuş, Siebenburgen’de (Romanya) büyümüş.

SS’lere neden gönüllü katılmış? S-85

Hanna 1944’e kadar Auschwitz’de, 1944-1945’e kadar Krakov’da görev yapmış. Daha sonar mahkûmlarla batıya doğru yola çıkmış. S-86

Michael'le birlikteken yaşadığı yerde 8 yıl yaşamış.

Yaşadığı yerleri sık sık değiştirmiş.

Michael Hanna'nın tutuklanmasını doğal karşılar. Çünkü böylece Hanna hapisteyken hayatından çıkacağını düşünür.

(Kolektif suç kavramı - ahlaki ve hukuki açıdan)

Ekonomik bakımdan, geleneksel olarak bağımlı insanlardan oluşan topluluklar faşizme gebe dir.

SORULAR

1. Böyle bir kültür ve altyapıdan gelen Almanlar nasıl oldu da Hitler gibi birinin pesinden gider?
2. Eğitim ve ahlak.
3. Hanna okuma-yazma bilseydi her şey farklı olur muydu?
4. Michael'in yerinde olsaydınız hâkime Hanna'nın okuma-yazma bilmediğini söyler miydiniz?

Değerlendirmeler

Öge Çaldıran

Odyssea' nın eve dönüş, dönememe halleri,dönecek evleri sırlarını anlatabildiklerinde olur belki de/ Bernard Schlink/Okuyucu

Bütün bir yaşama izlerini saklamış saklanmış bir çocuk Michael ve bir kadın Hanna, derken bir adamın ve bir kadının şaşırtıcı öyküsü.

Sert sevgisiz neredeyse duygusuz aile bireyleri ,kalıplaşmış kuralların yok sayıldığı, başlangıçta alışılmadık bir ilişki, gönüllülük hali peki ya istismar denemez mi ? büyümek suçluluk duygusu, büyük bir bağlılığın tutkununu yalnız kendi küçük mekanlarına sakladıkları kokusu...

Suçlu bulundu, suçlu ydu emir komuta zincirinin son halkasıydı.İnsan, kadın, genç,değ il sadece görev yapan biri Hanna.

Sakladığı sırrı yaşamına mâl oldu.

Kendine verdiği zarar onca kadına yaşattıklarının bedeli miydi "hiç bir savaşın kazananı yoktur" ya 2.dünya savaşı bütün insanlığın en büyük utançlarından dı görülen mahkemeler akladı mı kimseyi ? yok edilen insanların, kalanların, yaralarına merhem oldu mu verilen cezalar? kitap bize yeniden hatırlatıyor bütün süreci hiç umulmadık başka bir yere evriliyor olaylar insanlar

Görünenin ardındaki bilinmezler "insanın kendisiyle hesabı galiba hiç tutmuyor" dedirtiyor

Aile, bağlar ,bağlanılanlar, suç ,ceza ,yasalar,vicdan yaşam boyu kalbinde taşıdığı izleri unutamamanın yükü.

Başlangıçta yadırgadığımız ilişkinin bambaşka bir yere evrilmesi güzel bir kurgu akıcı sarsıcı aslında sakince bağırıp çağırmayan bir anlatım, film de kitabın doğru bir yansıması olmuş oyuncu seçimi mekanlar müzik mahkeme süreci ve başrol oyuncularının bütün o karmaşık gitgellerin, iç huzursuzluğunun aktarımı etkileyici bir dramı ortaya çıkarmış ,

filmin sonunda bir yutkunamama haliyle derin bir kederle kalakaldım.

Suskun kalanların pis kokuları ve sabun kokusu taze ter ve aşk kokusu sindi üzerime kitabın sonunda.

Şule Dandik

Okuyucu 2. Dünya Savaşı ertesinde 15'indeki lise öğrencisi Michael Berg ile 36 yaşındaki Hanna Schmitz arasındaki tutkulu aşk üzerine kurulu bir hikaye anlatıyor.

Kitap bol katmanlı müthiş akıcı rahat okunan bir kitap

Eser 3 bölümden oluşuyor 1. bölümde tutkulu bir aşk anlatılıyor 2. bölümde bir mahkeme salonunda Nazi suçlularının yargılanması ve 3. bölümde de olgun iki kişinin karşılaşması ve diyalogları yer alıyor.

Dünya edebiyatında yer alan isimlere çokça rastlıyoruz kitap en başta Bir Aşk Hikayesi okunacağı havası yaratıyor ama direkt Michael anlatıcı olarak yani 1. tekil şahıs üzerinden ilerleyen kitapta birdenbire olay Kollektif bir şekilde dönüşüyor, bol empati içeren bir kitap devamlı kendinizi sorgularken buluyorsunuz.

Suç, Ahlak, Vicdan, Utanç ve Sır sarmalı etrafında örülen baş döndürücü ve gerilim dolu bir hikaye Yazar Almanya'nın Nazi geçmişi ile ilgili hesaplaşması gerektiğini vurgular

Bazı sahneleri gözümüzde canlandırmak istercesine o kadar güzel anlatmış ki adeta bir tiyatro seyrediyorsunuz gibi olayları yaşıyorsunuz semboller çok ön planda Örneğin teneke kutu, leğen, kova, sembolü var. Hanna'nın çorap giyme sahnesi var ki adeta okuyucunun beyninde yer ediyor Kitabı bitirince kendime şu soruyu sordum aslında Hanna bir Nazi suçlusu olarak yargılanırken geçmişinde küçük bir çocuk olan 15 yaşındaki Michael ile ilişkiye girerek bireysel bir suç işlememiş midir Ayrıca bir empati yaratarak şunu da sordum çok sevdiğiniz bir kişi sizin karşınızdaki mahkeme salonunda yargılanırken onu müebbet hapsedilmeyecek olan bir sırrı bildiğiniz halde o kişiye saygınızdan ötürü bunu söyler miydiniz Ya da söylemez miydiniz

Kitabın 158. Sayfasından bir paragrafı bitirmek istiyorum Odysseus kalmak üzere değil yeniden yollara koyulmak üzere döner geriye

Odysseia aynı anda hem ereksel hem de ereksiz hem başarılı hem de beyhude bir hareketin öyküsüdür hukuk tarihinin öyküsü de bundan başka ne olabilir ki

Zaten hikayenin Kırılma Noktası da buradan başlamıyor muydu

Leyla Hacıosmanoğlu Kurtoğlu

Bernhard Schlink'i ilk defa okudum. "Okuyucu (Der varleser). Serbest Grup'un bu ayın kitabı. Filmini daha önce izlemiş olsam da, kitabı okuduktan sonra tekrar izledim. Kitabın düz anlatımından çok daha iyi çekilmişti.

Kitap başlangıç da bir ilişkiyle ben anlatıcı üzerinden geliyordu Michael Berg'in kendisinden yirmibir yaş yaş büyük bir kadın olan Hanna Schmitz'e olan romantik bağlılığının güzel bir olgunlaşma hikâyesi ve 2. Dünya savaşı sonrası Almanya'sında geçer. Onaltı yaşındaki bir çocuk olan Michael Berg, otuzaltı yaşındaki bir kadın olan Hanna arasında beraberliklerinin başlangıcı, yoğrulması, gelişmesiyle karşımıza çıkar. Berg ortaokul öğrencisidir. Hastalandığı bir günde tanışır Hanna ile. Hanna tramvayda biletçidir. Yalnız yaşayan, kimseyle iletişimi olmayan güzel bir kadındır. Bir teşekkür ziyareti sonrası başlayan ilişki zamanla Berg açısından bir tutkuya dönüşür, kendi içinde yoğrulur gelişir. Esas temelini Micheal 'ın Hanna'ya okuduğu kitaplar oluşturur. Hanna sevişmelerini, kendisine kitap okuması koşuluna bağlar.

Üç bölümden oluşan yolculuğun ilki, kahramanların ilişkilerinin başlangıcını kapsıyor; en zekice rustik yollarla bir araya gelmelerinin hikayesini anlatıyor ve okuyucuların yakınlıklarının her ikisinin de hayatlarının gidişatını nasıl şekillendirdiğini anlamaları için bir temel oluşturuyor. Fiziksel olarak birlikte olmalarına rağmen, her ikisinin de çok farklı yaşanmış deneyimleri var ve her biri kendi dünyalarında ve birbirleriyle paylaştıkları dünyada yaşamak arasında mücadele ederken görülüyor... Hikâyenin bu bölümünde Michael'ın yetişme yıllarını nasıl tükettiğine dair dürüst bir bakış açısı sunarken, Hanna ile olan ilişkisinin doğasını da ortaya koyuyor ve Hanna sonunda kasabayı ve Michael'ın hayatını habersizce terk ediyor.

Kitabın 2. Bölümü, Micheal'ın üniversite yılları, özel yaşamı, Hanna 'nın mahkeme süreci ve tutukluluğu ile devam eder. Yazarın hukukçu olmasından kaynaklı yapıtında değişik biçimde de olsa hukukla ilgili temaları çok fazla şekilde işlendiği, irdelendiği ileri sürülebilir... Schlink'in hukukçu olma özelliği, onun anlatım biçimini bu bölümde anlayabiliyoruz... Bu durumu yazar, Tilman Krause ile yaptığı bir söyleşide şu sözleriyle dile getirir:

“Hukukçu yanımla yazmayı seviyorum, bir hukukçu olarak açık, anlaşılır ve güzel yazmaya çalışıyorum. Hukukçu ve edebiyatçı yanlarım birbirlerini tamamlıyorlar.”

Michael okuldan mezun olur ve Holokost sırasında işlenen suçlarla ilgili hukuk eğitimi almaya başlar. Romanın bu bölümü, alaycı ve özlü bir üslupla, karakterlerin olgunlaşma sürecini ortaya koyar. Berg, dersinin bir parçası olarak savaş suçlularının yargılandığı bir duruşmaya katılır ve Hanna'yı sanıkların arasında otururken bulur. Ve böylece yolları tekrar kesişir. Hanna'nın okuma yazma bilmediğini bu bölümde keşfedilir.

Berg'in yıllardır üzerinde düşündüğü bilmece çözülmeye başlar. Dava Hanna'nın ömür boyu hapis cezasına çarptırılmasıyla sona erer çünkü Hanna bir suçlu olarak teşhir edilmeyi okuma yazma bilmeyen biri olarak teşhir edilmeye tercih etmiştir

Yolculuklarının son ayağı, Hanna'nın hapisten çıkacağı günün şafağında kendini asmasıyla sona erer. Bu, onu kendi iradesine boyun eğdirmeye çalışan hayat karşısında ikinci ve nihai isyanıdır.

Yazım dili gayet net, düz , anlaşılır, Mekanlar çok canlı, ben anlatıcı ile 1. Tekil şahıs ana karakter olarak Michael Berg 'i görüyoruz. Kitabın hiçbir satırından kendinden söz etmeyen tek bir satırın bile olmayışından kaynaklıdır. Hanna ikinci karakterdir. Olaylar bu ikisi arasında gelişip derinleşir. Aile bireylerinden neredeyse söz edilmemiştir.

İzleklerden biri olan okuma, okuma yazmanın öneminin vurgusudur.

Okuma olgusunun hem bireysel hem toplumsal işlevi vardır. Düşünme , ortaya koyma bir karar alma ilk koşuludur. Okuma yazma eksikliği bir bireyin günlük yaşamını zorlaştırdığı gibi kendine olan güven duygusunu da yitirtir. Bu açıdan bakıldığında roman kahramanı Hanna da, okuma yazma bilmemesi ile aynı psikolojik durum içindedir. Yaşamını sıradan bir işte çalışarak kazanmaktadır. Gündelik yaşamında zorlanmaktadır. Okumaya karşı büyük hayranlık içerisinde olmasına karşıda bu eksikliğini herkesten saklayarak başkaları tarafından öğrenilme korkusu içerisinde yaşamaktadır. Bu zorluğu Michael Berg “sınıfı geçmek istersem aptal gibi çalışmam gerekir“ dediği anda Hanna'nın “defol!”ve derslerini yapmasan bir daha geri gelme“ tepkisi ile kendi yaşamında okuma yazma bilmemekten kaynaklı zorluğunu ortaya koyduğunu anlarız. Aynı zamanda saygınlığı ve etkinlik de yitirilir. Hanna saygınlığını yitirmemek, bu eksikliğinin ortaya çıkmaması adına, aldığı yardımlar sonrası kızları firmalara gönderebilmektedir. Korkunç utancı, zararsız utancına tercih edebilmektedir.

Toplumsal açıdan bakıldığında, doğru ya da yanlış yola yönelmede okuma yazmanın, okur-yazarlık ediminin, insanları insanlık dışı uygulamalara yönlendiren, insanlık onuruyla bağdaşmayan eylemler yaptıran otoriter uygulamaların insanları kimliksizleştirdiği, eylemlerini ve sonuçlarını sorgulayamaz hale getirdiğidir.

Diğer izleklerden biri de “aşk” ilişkisidir. Ancak bir çok eleştiri yazılarında “aşk” olarak tarif edilse de aslında bu konu tartışılır. Hanna Michael'in hayatında rol oynayan bir kadındır. Burada bir istismardan söz etmek hiç de yanlış olmayacaktır.

Bu eserin esas temel noktası, Almanya'nın geçmişi ve bugünü arasındaki bağlantılar üzerine zorlayıcı bir meditasyon olarak düşünülebilir, ebeveynleri suçu paylaşan bir neslin hayatları anlatılmaktadır. Onlar belki doğrudan saldırgan değillerdi, ancak kendi hayatlarından korktukları için bile olsa Nazi kötülüğüne karşı çıkmayı reddederek katliamlarda önemli bir rol oynamışlardır. Bu nedenle Okuyucu, Holokost hakkında bir kitap olmaktan çok, bir neslin kendi gerçekliğiyle

yüzleşmesinin ve sevdiklerinin eylemleriyle uzlaşmasını, Hitler'in kırımlarına değişik açılardan bakma yanında, "suç", "suçluluk duygusu", "suç problematiği", "geçmişle hesaplaşma", "geçmişin üstesinden gelme" gibi konulara ve suçlulara bakış açısında bugün karşılaşılan olumlu ve olumsuz yaklaşımlara değinen bir kitap niteliğindedir.

Bu noktadan sonra metin, okuyucuları bir dizi soru sormaya zorlar: hukuk, önceki bir yasa altında haklı olarak gerçekleştirilen eylemler için doğru adalet aracı mıdır? Böyle bir karar geçerli midir? Hanna kendini iyi savunamadıysa ve suçlanan diğer eski muhafızlar tarafından günah keçisi ilan edildiye, karar gerçekten 'adil' miydi? Berg, Hanna'nın gururunu inciteceğini bilse bile ona yardım etmeye çalışmalı mıydı? Herhangi birinin, kendisi için ilk bakışta kötü olsa bile, bir başkasının kendisi için seçtiği şeyi geri almaya çalışma hakkı var mıdır? Anlatı ilerledikçe neyin iyi ve etik olduğuna dair düşündürücü sorular ortaya çıkar.

Eseri edebi yönden eksik bulmakla birlikte, işlediği temayı incelikle geliştirmesi, özümsemesi, sorgulatması, bir önceki neslin yaptıklarıyla sonraki neslin nasıl başa çıktığını ele alması gibi özellikleri nedeniyle okumaya değer bir kitap olduğunu düşündüm.

Karakterin bir sözünü burada alıntılama ve üzerinde düşünmeyi öneriyorum:

- "Babam savaşta ne yaptı"

Rezan Turhan

Çok önceleri okuduğum ama aklım da yalnızca "Hitler döneminde yaşanan bir aşk" şekline kalan romanı yeniden okuduğumda farklı noktalar yakaladım. Şimdi buradan baktığım da ne çok konuya değinmiş bu küçük roman.

Başlangıçta AŞK teması ile bizi sürükleyen roman, aşkın yanında, suçluluğun getirdiği gururu, vefayı, hukuku, siyasi ve sosyal yapıyı, kimsesizliği (yalnızlığı) gibi daha pek çok noktalar penceresinden değerlendirilebilir.

Ben burada romana ve son günlerde yaşadıklarımıza bakarak SORGULAMA konusuna değineceğim.

Sorgulama bilincinin veya kültürünün önündeki engeller sonucunda günümüzde daha da beterini yaşadığımız durumlar. Duruma daha evrensel bakmak istiyorum. İrkçı bakış açısı ve din sorgulamayı engelleyen hatta bazı dinlerde suç sayılan konular. Bu anlamda ve bu iki konu ile mücadele etmediğimiz süre insanlık çok bedeller ödeyecek diye düşünüyorum.

Roman ile ilgili düşüncelerimi de kısaca şöyle notlarla değinebilirim;

- Romanı anlatan ve erkek karakter Michael Berg'in ailesi, duyguları, düşünceleri çok ayrıntılı ve etkiletilici bir anlatım ile dile getirilmiş.
- Hanna'yı ise bu anlamda tanımıyoruz. O yıllarda, okuryazarlığının olmamasının nedenlerini, hayal gücümüze bırakıyoruz. İntiharı seçmesinin ise suçluluk duygusu mu? Veya sayfa 129 da Michael belirttiği gibi "Aramızda tüm olup bitenleri yeniden değiştirmeden nasıl yüz yüze gelebilirdik?" Sorusu mu? Belki de daha çok ilk karşılaştıkların da onun yüzünde okuduğu duygu ile ona hiç mektup yazmaması mı?
- İnsanlara yardım becerisi gelişen kahramanımız, neden kendine yardım edememiş.?
- Nitekim yazarımız Bernhard Schlink 121. Sayfada bu cevapsız kalan soruyu soruyor. "Onu kısıvrak bağlayan, felç eden, kendini geliştirmesine izin vermeyen bu sahte kimliğin ona ne faydası vardı? Hayatının yalanını ayakta tutabilmek için gösterdiği bu gayretle okumayı da yazmayı da çok tan öğrenmiş olabilirdi"
- Tez de belirtildiği gibi (Gursel UYANIK) romana eğitsel boyutta bakmadım. Sanıyorum yazar da bunu seçmemiştir.

Sonuçta ikinci okuyuşumda daha çok aklımda kalan romanlardan biri olacak OKUYUCU. Görüşmemizle daha da büyüteceğimiz bu çalışma için şimdiden herkese teşekkürler. Seçimin için teşekkürler sevgili Havva

Havana Öngeoğlu Oman

Bernhard Schlink, 1944, Almanya doğumlu. Doğum tarihi II. Dünya Savaşı'nın sonlarına rastlamaktadır. Yani savaş sonrası kuşaktan. Alman bir baba ve İsviçreli bir annenin çocuğu. Anne ve babası teoloji eğitimi alır, babası Naziler yüzünden Spinoza ile ilgili bir sunumu bahane edilerek Teoloji profesörlüğü işini kaybedip, editörlüğe başlar. Schlink hukuk eğitimi alır ve 1968'de mezun olur. 1988'de Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinin anayasa yargıçlığına getirilir ve 1992 de Humboldt Üniversitesi'nde Kamu Hukuku ve Hukuk Felsefesi profesörü olur. Ocak 2006'da emekli olur. Bernhard Schlink, akademisyen, yargıç ve yazardır.

Yazar olarak kariyerine, ana karakteri Selb-Almanca "kendisi" anlamına gelen sözcük ile oynanan bir oyun ve birçok dedektif romanı yazarak başlar. Bunlardan biri olan Gordiyon Fiyongu kitabı ile 1989'da Alman Polisiye Yazarları Birliği ödülünü alır. 1995'te Okuyucu (Der Vorleser)'yu yayınlanır. Kitap Almanya'da ve diğer birçok ülkede en çok satanların arasına girmeyi başarır ve 39 dile çevirilir. 1997'de kitap Hans Fallada Ödülü'nü, bir İtalyan Edebiyat ödülü ve Fransızca'ya çevrilen yapıtları için Prix Laure Bataillon'i kazanır. 1999'da Die Welt gazetesi tarafından "WELT - Literaturpreis"a layık görülür. 2000'de Schlink Aşk Kaçışları adlı kitabında hikâyelerini topladı. Schlink şu anda New York ve Berlin'de yaşamına devam etmektedir.

Yazarı ilk kez tanıdım. Bu defa farklı bir yöntem izledim. İlk olarak filmini izleyip, ikinci olarak makale, tez ve yazılan yazıları okudum. Her şeyi bir kenara bırakıp zihnimi boşaltıp kitabı okudum.

2008'de Stephen Daldry, "The Reader, Okuyucu" filmini çekti. Başrollerde Hanna Schmitz'i Kate Winslet, Michael Berg'i David Kross canlandırdı. Filmden çok etkilendim. Oyuncu performansı, kitaba bağlı kalışı, görüntü kalitesi, konuya uygun müziği ile akıcı bir film. Oyuncular duygu durumlarını çok iyi aktarmış.

Vahdettin Oytun Çalışkan'ın "Bernhard Schlink'in Okuyucu Adlı Eserinde Toplumsal Değerlerin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezini okudum. Üç bölüm halindeki tez, II. Dünya Savaşı onrası Alman Toplumunu, toplumun psikolojik yapısı, Alman Edebiyatı yazarları, bunların içinde Bernhard Schlink'in konumu, edebi kişiliği, "Okuyucu" adlı yapıtın özeti, incelemesi, karakter analizi, bu eserde savaş sonrası toplum psikolojisinin incelenmesini kaleme almış. Başarılı bir tez. Severek okudum. Analizlerine katıldım ve derinlikli buldum.

Bernhard Schlink'in "Okuyucu" yapıtını Cemal Ener'in çevirisinden, 2000 yılında, İletişim Yayınları'nın basımından okudum. Roman, sıradan bir aşk romanı gibi başlasa da anlatımdaki akıcılık, betimleme, kullanılan dil ve çevirinin başarılı oluşuyla rahat okunan bir yapıt. Anlatıcı birinci ağızdan ben anlatıcıyla anlattığı için okuyucu olarak kendimi romanın içinde ve karakterlerin yaşamının bir parçası gibi hissettim. Savaş öncesi ve savaş sonrası kuşağın arasındaki kopuş, savaşın kaybedilmesiyle yaşanan kıtlık, açlık, ekonomik ve sosyal çöküntü,

ailelerin dağılışı, savaş esnasında yaşananların sorgulanması, hesaplaşma, cezalandırma birer birer karşımıza dikiliyor. Toplum bireyden oluşur. Savaş öncesi yükselen ulusal milliyetçiliğe kayıtsız kalanlar, savaşta sisteme ve dayattıklarına zoraki ya da gönüllü hizmet edenler savaşın kaybedilmesiyle suçlanmış, dışlanmış ve yargılanmıştır. Bunlar aklanmaya yeter mi yetmez elbette. Yazarın hukukçu olması, aldığı eğitim, süreci iyi analiz etmiş olması yapıtın gerçekliğini daha da artırmıştır. Kullandığı dil çok profesyonelcedir.

Yapıtı dair tartışılacak başlıklar;

- Yükselen ulus devleti ve milliyetçilik akımı sonucu yaşanan trajik II. Dünya Savaşı'nda savaş kazanılsaydı yapılanlar haklı mı ya da doğru mu olacaktı?

- Kaybedilen savaş sonrasında toplumu oluşturan bireylerin yalnızlığı, ekonomik buhranları, geçmiş kuşakla aralarındaki anlayış farkı, haklı-haksız, yargılanmalar konularında konuşabiliriz.

- Kim suçlu kim suçsuz? Suçlu bir kısım insanın cezalandırılması (hakedip etmemeleri göz önüne alındığında) toplumun ve o devletin aklanmasını sağlar mı?

Fatoş Öcal

Kitabın konusuna detaylı girmek istemem, girmeyeceğim. Okuyucu, yazar ve hukuk profesörü Bernard Schlink tarafından 1995 yılında Almanca olarak yazılmış bir roman. Roman, Alman tarihinin Alman halkının unutmayı çok istediği bir dönemi sorunsallaştırıyor. Sorunsallaştırdığı mesele çok tartışmalı, büyük bir mesele ve hala tartışmaya açık.

2. Dünya Savaşına neden olan ve dünya halklarının zihninde ve ruhundan hiç hafiflemeyen, atılamayan, hitler faşizminin bir kez de Bernard SCHLİNK tarafından kaleme alındığını düşünüyorum bu metinde.

Elbetteki başka bir dille başka bir üslupla...

Ana karakter Micheal Berg gibi Schlink' öyle benziyorlar ki birbirlerine. Doğumtarihyeri bile aynı; 1944 İki de da tıpkı ailesinin de yanı başında; kendi mahallesinde yaşanan soykırımı görmezden geldikleri gerçeğini kabullenmeye çalışarak büyür ve Auschwitz gibi esir kamplarında gerçekte neler olup bittiğine dair hiçbir bilgileri yokmuş gibi davranırlar. Michael Berg gibi Schlink de üniversitede hukuk okur ve Nazi savaş suçlularıyla suçlananların duruşmalarına hatırı sayılır bir süre katılır.

Kitap, Adolf Hitler'in diktatörlüğü sırasında Auschwitz'de gardiyanlık yaparken insanlık suçu işleyen Hanna Schmitz'in absurd denebilecek yargılanmasına okuru da dahil eder. Suçu, Hanna nezdinde hukuki maddi delillere dayandırmak isteyen bir mahkeme kurulur ve okur da, sanki Alman toplumunun yapıp ettiklerinden arınmasına vesile olsun diye tanık ettirir. Ben de bir okur olarak SCHLİNK'in akıcı diliyle ve de metnin bütünündeki bir hikayesiyle birlikte tanıklık oldum olup bitene.

SCHLİNK kalemiyle de olsa bende ki adalet yerini buldu mu?

Hayır, bulmadı elbette.

Ama Hanna'yla mahkeme salonundaki güçlü- zayıf halinden zaman zaman çok etkilendiğimi, vicdan yaptığımı söyleyebilirim.

Kitabı bitirip kapattıktan sonra biraz düşündüm ve şunu sordum kendime- iki savaşın ekonomik, sosyolojik ve kültürel etkilerini de düşünmeye çalışarak tabii-. Hanna, kitabın da ana izleği olan okuyamadığını-yazamadığını bir katile, bir canıye, insanlık suçu işleyen bir kadına dönüşmeyi salt

utandığından mı, ya da okuma yazmanın onun için ne denli önemli olduğundan mı kabul etmek istemedi ve hapiste ölümüne rağmen kimseye söylemedi?

Kritik soru bu oldu benim için.

Elbetteki bir yanıt buldum:

Biraz acımasız olacak belki ama hayır. Hanna, tıpkı Berg'in babası felsefe profesörü ve tabii Berg gibi alman toplumunun bir bireyi olarak ari ırk olduğunu düşünüyordu. Eğitimli Alman toplumunu bile Nasyonal sosyalizm etkisinde ve propaganda bakanı Joseph Goebbles'in güçlü etkisine maruz kalmışken Hanna'dan başka türlüünü beklemek Hanna'ya yapılan en büyük haksızlık ve adaletsizlikti. (yazar bunu zaten metinde Hanna'nın kemerle Berg'in yüzünü dağıtmasıyla söylüyordu aslında.) Utanmıyordu, vicdan da yapmıyordu. Bu nedenle Hanna asla okur-yazar olmadığını kabul etmedi, suçlamayı kabul etti mahkemede

Buralarda elbette ki etik mevzuyu da sorguladım.

Hangisi daha etikti, okur yazar olmayan Hanna mı, yoksa 1. tekil şahıs tarafından bize anlatılan, aşık, 15 yaşında, hasta ve okur yazar bir oğlancık olan Berg mi?

SCHLINK, hukuki olarak metinde Hanna'yı mı, yoksa Berg'i mi aklamaya çalışıyordu?

Hatta belki bir hukuk profesörü ve bir Alman olarak kendisini mi, içinden çıktığı toplumu mu?

Ahlak, vicdan, utanç, sır...

Çok daha fazlası var.

İntihar kısmı da ayrıca önemli.

Kitabın başında Berg bir okuyucuyken, kitabın sonunda Hanna bir okuyucuya dönüşüyor.

İronik değil mi?

İntiharını ise Hanna'nın ilk kez kendisinin seçtiği ve okuduğu kitaplar arasında toplama kampları üzerine bilimsel eserlerin yanı sıra kurbanların yazını vb kitaplar okuduktan sonra geliyor.

Peki ya Berg ve Berg' in bir filozof olan babası ve hatta mahkeme heyeti...?

Sevgi Çifter

Alman akademisyen, yargıç ve yazar Bernhard Schlink'in 1995'te yayımlanan Okuyucu adlı romanından uyarlanan filmini, romanı okumadan çok önce izlemiştim. 2008 yapımı filmi izlediğimde oldukça etkilendiğimi hatırlıyorum. Bu nedenle kitabı okumaya olumlu bir ön yargı ile başladım -romandaki sırrı bilmeme rağmen- ve filminden çok daha fazlasını bulduğum için bir solukta okudum. Okurken film sahneleri teker teker geçti gözümün önünden ve kitap bittiğinde filmi bir kez daha izledim. İyi bir film uyarlaması olduğunu düşündüğümden, ilk izlememde gerek duymadığım araştırmayı bu kez yaptım ve filmin 81nci Akademi ödülleri en iyi uyarlama senaryo ve en iyi sinematografi dallarında ödül aldığını öğrendim. -En iyi film, en iyi yönetmen ve en iyi kadın oyuncu ödüllerine ek olarak-

Okuyucu'da ana karakterlerden Michael Berg aynı zamanda anlatıcı rolünü de üstlenmiş. Tüm roman tek anlatıcı Michael'in bakış açısından aktarılıyor. Bu nedenle Hanna Schmitz'in başına gelenleri ve düşünebileceklerini de – birkaç diyalog dışında- Michael'in bakış açısıyla okuyoruz. 15 yaşındaki Michael Berg'in 35 yaşındaki tramvay biletçisi Hanna Schmitz'le tanışmasının ardından aralarında gelişen cinsel çekim ve ilişki ile başlayan Okuyucu; genç erkek-orta yaşlı kadın ilişkisini mi sorgulayacak derken -ki yazar bunu sorunsallaştırmadığı için, bu durumu sadece araç olarak kullandığının düşündüm-, Hannah'ın ortadan kaybolması ve Michael' in hukuk öğrenimine başlayarak, Hanna'yı düşüncelerinin gerisine atması ile yeni bir duruma evriliyor. Anlatı kişisel olmaktan çıkıp toplumsallaşıyor.

Batı Almanya'da 1958'de yaşanan bu ilişkiyi o zamanda bırakıp, Michael' in hukuk öğrenimi gördüğü zaman dilimine geçiyoruz kitabın ikinci bölümünde. Hanna Schmitz bu kez mahkeme salonunda. İkinci Dünya Savaşı sırasında savaş suçu işleyenlerin yargılandığı bir mahkeme burası ve Michael de duruşmaları izleyen hukuk öğrencileri arasında.

Bu sahneden sonra Michael' in bireysel ve toplumsal sorgulamaları, yüzleşme çabaları başlıyor. Hitler Almanya'sında Nazizm'in toplum üzerinde yarattığı baskı ve bu baskının aynı toplumda yaşayan kişilere farklı farklı yansımalarının sorunsallaştırıldığı romanda; suç nedir, suçlu kimdir, suçtan muaf olmak nedir, adalet nedir, gerçekten adalet sağlanabilir mi gibi sorularla tartışmanın zemini oluşturuluyor.

Romanın tartışma noktası, anlatıdaki 'sır'ın ortaya çıkması ile daha da derinleşiyor; ahlaki ve vicdani bir sorgulamaya, yüzleşmeye yoğunlaşıyor – ki bu sırrın insan yaşamı üzerindeki etkileri de bir tartışma konusu-. Bir 'sır'; saklayanına rağmen, saklayanı bir nebze de olsa rahatlatıcaksa, onun izni alınmadan açıklanabilir mi? Hele bir de bu kişi sevdiğiniz biriye... Açıklanamazsa ne yapılabilir? Karşı tarafın suçluluğunun ortaya çıkması ile kendini de suçlu hissetmek ve kendi suçluluğunu bir nebze olsun azaltabilmek mümkün mü? Bunu mümkün kılabilmek için ne yapılabilir?

Michael, Okuyucu'da kendine göre bunun bir yolunu buluyor ve kendini gizleyerek Hanna'ya hem ulaşıyor hem ulaşmıyor. Ulaşmıyor değil ulaşmıyor, bilerek isteyerek bir seçim bu. Aynı 1958'de Hanna ile ilişkisindeki seçimi gibi.

Hanna'nın gecikmiş ve harcanmış hayatına kederleniyor, hayattaki tüm gecikmelere, tüm harcanmışlıklara kederleniyor. "Doğru zaman kaçırılmışsa," diye düşünüyor, "eğer bir insan bir şeyi kendinden bunca zaman esirgemişse, bir şey ondan bunca zaman esirgenmişse eğer, büyük bir güçle başlasa ve coşkuyla desteklense bile, artık çok geç kalınmış demektir. Yoksa 'çok geç' kalınmaz mı hiçbir zaman; yalnızca 'geç' mi kalınır ve 'geç' olması, her şeye karşın 'hiç' olmamasından daha mı iyidir?" diye soruyor.

Kendimize dönüp soru sorduran kitaplardan Okuyucu. Tabii birçok soru sorduran kitap gibi yanıtları kolay sorular değil bunlar.

Sorular; bir suçu aklamak için değil, tamamen suçlamak ve yargılamak için hiç değil, suçu bireysel ve toplumsal her yönüyle tartışmak için varlar Okuyucu'da.

Bu bağlamda Hanna'nın hapisanedeki kitap rafında karşımıza çıkan Hannah Arendt'in Kötülüğün Sıradanlığı kitabı da romanın ikinci bölümünde bizimle birlikte yol yürüyor adeta.

Kitapta geçen "Ama cellat da idam mahkumundan nefret etmez, asar sadece, işi budur," cümlesi, bizi ne derecede rahatlatabilir toplumsal suçlar konusunda...

Herhangi olumsuz bir durum karşısında kendimizi sıkışmış hissettiğimiz zamanlarda, hemen bir soru yöneltiriz ya karşı tarafa, belki de zaman kazanmak için; "Sen olsaydın ne yapardın?" diye. Ve karşımızdaki de gayet ahlaki ölçüler içerisinde, tamamen iyilik ve doğruluk çerçevesinde olmasa da kötülüğü dışarda bırakan, kendini korumaya alan yanıtlar verir ya bize... Ne kendisinin inandığı ne de bizi inandırabildiği yanıtlar...

O zaman ilk olarak Hannah'ın duruşmada hâkime iki kez yönelttiği şu soruyu sormamız lazım kendimize "Siz olsaydınız ne yapardınız?"

Ardından da tek başına yapabileceklerimiz bizi ne ölçüde koruyabilir veya kurtarabilir kötülükten diyerek düşünmemizi genişletmemiz gerekir.

Emel Kadör

Geçmiş ile Hesaplaşma Yüzleşme

Okuyucu, Alman Edebiyatının çağdaş yazarlarından, 1944 doğumlu, hukuk eğitimi almış Bernhard Schlink tarafından yazılmış etkileyici bir roman. İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonraki dönemde Almanya'da geçen roman, üç bölümden oluşuyor ve kahramanın dilinden anlatılıyor.

Eser; on beş yaşında yaşadığı ve kimselere anlatamadığı ilişkisinin etkilerini, hayatının tüm katmanlarında derinden duyumsayan kahramanın hikayesini suç ve suçluluk bağlamında ele alıyor.

Felsefeci bir baba ile ev hanımı bir annenin üç çocuğundan biri olan lise öğrencisi Michael Berg, ağır bir hastalık geçirir ve uzunca bir süre okula gidemez. İyileşip derslerine döndüğü gün, yıllarca düşlerine girecek ve peşini bırakmayacak bir binanın önünde fenalaşır, yardımına orada oturan 36 yaşındaki tramvay biletçisi Hanna yetişir. Onu yerden kaldırır, temizler, evine götürür. Birkaç gün sonra teşekkür etmek için Hanna'nın evine gider anlatıcı. Bu ziyareti başkaları da izler. Yoğun cinselliğe dayalı gizlilik sarmalında gelişen bir aşk başlar aralarında. Güzel Hanna'nın çekim alanı içindeki Michael, ilerde "Ona aşık olmam, benimle yatmış olması karşılığında ödediğim bir bedel miydi?" diye soracaktır.

Michael iyileşmekte, ders notları yükselmektedir. Çünkü sevdiği kadın için okul çok önemlidir. Kontrol amacıyla ona kitaplardan bölümler okutur. Romanın adına kaynaklık eden; kahramanımızın nedenini çok sonra anlayacağı okuma saatleri vazgeçilmez bir ritüele dönüşür.

Üniversite öncesi yeni arkadaşlar, yeni dostluklar doğurmaya başlar. Hanna bir gün ortadan kaybolur. Tüm aramaları boşa çıkar, izini bulamaz. Özlem en çok da suçluluk duyguları arasında sıkışmıştır Michael. Duyarsızlıkla duygusallığın yan yanlığında herkese tepeden bakan, iddialı, kendisini hiçbir şeyden etkilenmeyen biri olarak yansıtmayı seçer.

"Hanna'nın anısıyla vedalaştığımı, ama hesaplaşmadığımı biliyorum. Hanna'dan sonra kendimi asla alçaltmayacak ve alçalmayacaktım, kendimi bir daha asla suçlamayacak ve suçlu hissetmeyecektim; bir daha yitirmekten acı duyacak kadar sevmeyecektim hiç kimseyi."

Liseyi bitirip hukuk fakültesine kaydolur. Almanya II Dünya Savaşı'nın sonuçları ile yüzleşme-yüzleşememe içindedir. Michael'in, o günlerde bu konulara el atabilen az sayıda bilim adamından biri olan hukuk fakültesindeki profesörü, savaş suçlarıyla ilgili bir davayı izlemek üzere seminer grubu oluşturur. Amaç; savaş suçlarının yargılanması ve savunması aşamalarında suç-suçluluk, hak-adalet kavramlarının irdelenmesidir.

Bu grubun üyesi olarak; toplama kamplarında bir grup Yahudi'nin öldürülmesinden sorumlu tutulan beş gardiyanın duruşmasına gittiğinde, Hanna'nın da suçlular arasında olduğunu gören Michael yeniden sarsılır. Bir savaş suçlusunu sevmiş olmakla baş etmeye çalışır. Duyguları uyuşmuştur. Tıpkı hayatta kalmayı sürdürerek buna alışan ve yeni gelenlerin kapıldığı dehşeti kayıtsız bir tavırla gözleyen toplama kampı mahkûmu gibidir. Bireysel ve toplumsal varoluş soruları yakasını bırakmaz.

Mahkeme sürerken Michael, hakkında hiçbir şey bilmediği Hanna'nın hayatındaki en önemli sırrını keşfeder ama yargılamayı etkileyecek bu keşfini dillendirme cesaretini gösteremez. Kişisel suçlarına bir de bunu eklemenin ıstırapıyla kıvrılır. Hanna mahkum olur. Onu ziyaret etmeye cesaret edemez, 18 yıl sonra cezaevi müdüründen bir çağrı alıncaya dek...

"Hanna'nın tutuklanmasını doğal ve doğru bir karar gibi duyumsadığımda, irkildim." diye anlatır ruh halini.

Yazar; bu bölümde aidiyet, kimlik, suç, suçlu, vicdan, toplumsal bellek, kolektif suç, adil yargılama, aklanma kavramlarını sorusuz bir biçimde sorguluyor.

Savaş sırasında; bürokraside, üniversitede, toplumun çeşitli katmanlarında görevli olanlarla, bugün, yan yana, onca şey olmamışcasına yaşanılmakta, yeni kuşaklar ebeveynlerini suçlamaktadır. Ebeveynleri ise sessiz bir savunma ile içlerine kapanmıştır. Peki yaşanan onca kötülüğün suçlusu kimdir?

Çalışma hayatının kurallarına uymak kişiyi bağışlatır mı? Suç toplumsal olabilir mi?

Suç nerede başlar, nasıl normalleşir?

Geçmişin mirasını taşımak zorunda olan kuşaklar Yahudi katliamının korkunçlukları hakkındaki tüm bu bilgilerle ne yapmalıdır? Yalnızca dehşet, utanç ve suçluluk duygularıyla susmalı mıdır?

Toplumsal ya da bireysel olarak suç nasıl normalleşir?

Yazar bu soruları ve daha fazlasını bırakıyor okurun önüne.

Romanda; yazar ya da anlatıcı, Michael'in annesiyle ilişkisine, o ilişkinin Hanna'yla ilişkisine yansımalarına dair pek bir şey söylemiyor. Belki bunu okurun doldurması için özellikle yapıyor.

“Bir hastalık olarak Hanna. Utanıyordum.” cümlesi romanın üzerine oturduğu zemini imliyor sanki. Bir hastalık ve utanç. Neden hastalandığını, neden utandığını sorgulayarak geçen bir ömür.

İnsanın varoluşunun önündeki en temel gerçek geçmişi ile hesaplaşması, onunla yüzleşebilmesi.

Çocuklukta, geçmişte yaşananlar yetişkinliğe gölge ettiği müddetçe; kişi, birey olabilme yolunda önünü tam olarak göremiyor. Önünü görebilmesi için, geçmişin dehlizlerinden ona nanik yapanlara bir cevabı olmalı. Belleğin karanlıkta kalmış köşelerinden rüyalara sızan ve onu rahat bırakmayan görüntülerin nedenleri yine bellekte saklı. “Huzursuz beyinlerden” erinçli bireyler çıkmıyor ne yazık ki!

Yazar bu soruları ve daha fazlasını büyük bir ustalıkla bırakıyor okurun önüne, ancak bunların okumaya gölge etmesine izin vermiyor. Tüm kahramanlara eşit uzaklıkta duruyor. Duygu sömürsü yapmıyor. Yargıç olan yazarın eserine otobiyografik izler de yansımış diye düşündüm.

Çevirinin de hakkını verdiğini söylemeliyim. Diliyle, anlatımıyla, kurgusu ile iyi ki okudum dediğim bir eser oldu Okuyucu. Film yapılmış, sinemaya başarıyla uyarlanmış.

Varoluş çok netameli bir süreç. Kendi kendisiyle hesabını bitiremeyen insan içsel huzura ulaşamıyor. Ya toplumsal bellek! Susarak yapılan suç ortaklıkları ne olacak? Ait olduğumuz her ortamda yaşananlara bir anlamda ortak olmuyor muyuz? Bu hesaplaşmalardan kendimizi uzak tutabilir miyiz?

Kitaptan şu cümleler de asılı kaldı bende:

“Siz olsaydınız ne yapardınız?”

Düzeni nasıl sağlayacaktık?

“Ne hissettiğiniz önemsizdir, asıl soru ne yaptığımızdır.”

Hepimizin kendimize sormamız gereken soru. Sahi, biz olsaydık ne yapardık?

Meral Alkaya

Bernhard SCHLINK tarafından yazılan “Okuyucu” adlı roman konusu, kişileri, mesajları gibi birçok yönden doktora ve bitirme tezlerine, makalelere kaynak olmuş, ele alınmış, incelenmiş, irdelenmiş. Bu romanı önemli kılan yakın döneme ait bir tarihi gerçekliği, unutulması mümkün olmayan bir zulmü ele almasıdır ki etkileri günümüze kadar ulaşır.

Roman kahramanımız on beş yaşındaki Michael Berg' in 36 yaşındaki Hanna Schmitz ile yaşadığı beraberliğin anlatıldığı ilk bölüm beni rahatsız etse de bu ilişkiyi ahlaki açıdan değerlendirmeyi ilk başta gerekli görmedim. Belki anlatıcı kahramanımızın da etkisi vardı bu düşüncemde. Sonuçta bu bir edebi eser ve ben de ahlaktan sorumlu bir memur değilim, dedim kendi kendime. Romanın bu bölümünü okurken aklıma ilk önce “Tapınak Fahişeleri” geldi. Eski Mezopotamya'da tapınaklarda tanrıça adına erkeklerle birlikte olan rahibeler. Bu rahibelerin görevi, herhangi bir çıkar gözetmeden veya karşılık beklemeden bir şeyler öğretmek, ehlileştirme amacıyla halktan erkeklerle birlikte olmaktı. Yine eskiden Denizli taraflarında olduğu rivayet edilen “Eğreti Gelinler” geldi aklıma.

Hatta sinema filmine de uyarlanan bir romanı da yazılmıştı. Onların da görevleri evlenme çağına gelen gençler için yol gösterici olmaktı. Bu insanların genç erkekler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri şüphesiz çoktur. Bu düşünceden yola çıkarak Hanna Schmitz' in Michael üzerindeki etkisini de böyle değerlendirdim. Ama daha sonra bu ilişkide rollerdeki cinsiyetleri değiştirdiğimde rahatsız oldum. Romanda bile katlanamayacağım bir durum çıktı karşıma. O andan sonra Hanna cinsel duyguları nedeniyle Michael'i kullanan bir suçluydu benim gözümde. Romanın ikinci bölümü genelde bir mahkeme salonunda Hanna ve diğer kadın gardiyanların yargılanmalarıyla geçse de ben kafamda, birinci bölümde Hanna için bir mahkeme ortamı hazırlamış ve onu yargılamıştım bile.

Kahramanımızın koşarak ayrıldığı Hanna'nın evine daha sonra tekrar gitmek istemesi fakat o güne kadar edindiği ahlaki değerlerin bu davranışla örtüşmemesi konusunda kendi içinde yaptığı sorgulama ve ulaştığı sonuç kendisini ve neredeyse bizleri de ikna ediyor. Hanna ile birlikte olduğu ilk günün akşamında ailesi ile yemek yerken onlarla vedalaştığını düşünerek rahatladığını hisseden Michael, yaşadığı ilişkiyi etik bulmuyor. Suçluluk duygusu nedeniyle kutsal saydığı aile ortamının kirlenmemesi için onlarla bu anlamda vedalaşıyor.

Romanın tümünde yapılan sorgulamalar bize felsefi bir metin okuyormuşuz hissi veriyor zaman zaman. Michael sorduğu sorular aracılığıyla hem kendini hem de bizi düşünmeye zorluyor, verdiği cevaplarla veya ulaştığı sonuçlarla gerçeği bulmaya çabalıyor. Bu da onun hukuk felsefesi profesörü olmasıyla ilgili. Yazarımızın hukukçu kimliği romanın tümüne yansımış durumda.

Kahramanımız anılarını yazarken Hanna'nın o dönemde oturduğu "kesme kumtaşı" evin artık olmadığını yerine beş katlı başka bir binanın yapıldığını ifade ettiğinde Almanya'da yaşanan kentlerdeki değişim dikkatimi çekiyor. Biz bunu ülkemizde çok sık yaşarız. Binalarımızın ömrü en fazla otuz yıldır. Ömrümüz vefa ederse bu değişikliklere sıkça tanık olabiliriz. Vefasızlıktan mı, işimizi doğru ve güzel yapamadığımızdan mı bilmem eskiyle bağımızı çok çabuk koparıyoruz. Avrupa kentlerindeyse birkaç yüzyıllık binaların bile sapasağlam ayakta olduklarını görürüz. Belki savaşın acı reçetesi neden olmuştur Hanna'nın oturduğu evin yıkılıp yeniden yapılmasına. Burada ayrıca Michael'in bina ile binada oturan insanlar arasında kurduğu bağlantı da ilginç geldi. "Ama bina geçip giden yıllarla ve tren bacalarından çıkan dumanlarla kararmış olduğu için binanın görkemli sakinlerini de kasvetli insanlar olarak kurardım kafamda: çarpılmış, belki sağır ya da dilsiz, kambur ya da total insanlar."

Kitabın henüz başında Hanna'nın oturduğu binanın Michael üzerindeki etkisini okuruz. Michael, Hanna gittikten sonra o binanın sokağından bile geçmez, anılarını ardında kalan bir kent gibi geride bırakır. Ama bilinçaltında saklı tuttuğu utanç duygusu rüyalarında Michael'ı rahat bırakmaz. Michael rüyalarında defalarca bu bina ile karşılaşır. Hatta rüyasında başka kentlerde, başka ülkelerde bile bu binayı görür.

Michael, Hanna'nın hayatına girmesi ve ardından hayatından çıkmasıyla kişiliğinin çok değiştiğinin farkında. Yanlış kişiyle ve yanlış zamanda yaşadığı deneyim onu yaşatlarından farklılaştırıyor. Kendisini aşırı özgüvenli hissediyor. Hanna'dan sonra kendini, duygularını gizleyen Michael için sevimli, ayrılıklar önemsizleşiyor. Çevresindekilere kendisini kibirli, tepeden bakan, iddialı, hiçbir şeyden etkilenmeyen, sarsılmayan, kararsızlıklar yaşamayan biri gibi gösteriyor. Duyarsız biri gibi görünmeye çalışıyor. İlerleyen yaşlarda hiçbir zaman sağlıklı ilişkiler kuramıyor. Her kadında Hanna'yı ve ondan kalan "imgeler"i arıyor. Mutlu beraberlikler yaşayamıyor.

Hanna mahkeme başkanının farklı zamanlarda kendisine yönelttiği iki suçlamayı da kabul eder ve başkana, siz olsaydınız ne yapardınız, diye sorar. Soru karşısında da hâkim şaşırır, ne diyeceğini bilemez. İlk bakışta öylesine sorulmuş bir soru, öylesine söylenmiş bir cevap diye düşünmüştüm. Soruyu soran da soruyu yöneltene de Alman disiplini ile yetişmiş kişiler. Bir söz var, "Bir işe bir Türk gibi başla, bir Alman gibi bitir." Esirler arasından seçim yapmak Hanna'nın görevidir veya

kilisedeki esirlerin düzenini sağlamak, kargaşa çıkmasını önlemek onun görevidir. Görev yerine getirilecektir. Emre itaat zorunludur. Böyle bir eğitim almış, böyle bir anlayışla yetişmiş olsa gerek. Duygular işe karışamaz. Hâkimin soru karşısında şaşırması ve soruyu cevaplaması bana bu iki insanın aynı anlayışın, aynı disiplinin insanı olmalarından kaynaklandığını ve hâkimin de Hanna'nın yerinde olsa Hanna gibi davranacağını düşündürüyor. Bu disiplin de bana Orhan Kemal'in "Murtaza"sını hatırlatıyor.

Kitabın ikinci bölümünde Hanna karakterinin geçmişi üzerinden Hitler döneminde işlenen suçlarla yüzleşmek, hesaplaşmak zorunda kalan kuşak sorgulanır. Yani aslında yargılanan Hanna değil 1945'ten sonra Hanna gibileri dışlamayan bu nedenle de suç ortağı olan kuşaktır. Zulme göz yumanın zulmedenden ve zulmü alkışlayandan farkı yoktur. Fakat bu ve bundan sonraki üçüncü bölümde de Michael 'in 2.Dünya Savaşı sırasında Almanya'da işlenen bu kolektif suçtan çok da rahatsız olduğunu hissetmedim. Onu bu konuda bencil buldum. Onun, daha çok kendini, Hanna'yı ve ilişkisini yargıladığını hissettim.

Hanna'nın intiharı hiç beklemediğim bir sondu. Yaptıklarından dolayı pişmanlık duyuyor muydu, bilmiyorum. Mahkeme başkanıyla yaptığı konuşma bana Hanna'nın "Bugün olsa yine aynı şekilde davranırdım!" düşüncesinde olduğunu hissettirdi. Cezaevi müdüründen Hanna'nın bir hafta sonra tahliye olacağını öğrenen Michael, cezaevine ziyarete gittiğinde onu ağaçların altında bankta oturur bulur. Hanna ile Michael 'in bakışları karşılaştığında Hanna o bakışlardaki hayal kırıklığını görür. Beklediği bakışlar değildir o bakışlar. O bakışlarda artık aşk yoktur, o bakışlarda hayranlık yoktur. Belki acıma, belki yabancılık belki de pişmanlık... İşte bana göre Hanna o bakışlarda arayıp da bulamadığı "şey" yüzünden canına kıyar.

Yazarın gözlem yeteneği romanın birçok yerinde anlatılan yolu, caddeyi, binayı, evi, sokağı, insanları bir fotoğraf karesi gibi gözümüzde canlandırıyor. Yazar gerçekçi bir bakış açısıyla romanını yazmış, felsefi anlatımlarda bile edebi cümleler kurmuştur. Konusu, kişileri, verdiği mesajları, dil ve anlatımı, sorgulamaları ve daha birçok yönden beni etkisi altında bırakan bir roman olarak hem aklımda hem de kitaplığımda yerini almıştır.

Nuray D. Kaya

Roman İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemi ele almaktadır. Aslında bir aşk ,yasak aşk gibi görünse de küçük küçük kısıcık romanda neler neler anlatılmakta. Asıl olan savaş sonrası toplum ve insanların psikolojisini anlatması ve bizi bile bir ikilem içinde bırakmasıdır. Bir zamanlar sizi destekleyen Alman hükümeti ,savaş sonrasında sizi suçlu , sizin yanınızda olanları suçlu bulmaktadır. Halbuki Naziler kendi kendine iktidar olmamışlardır Nazileri iktidara bu toplum taşımış onları desteklemiştir. Savaş sonrasında ise iktidarda çalışanları subayları , askerleri yargılamışlardır. Bu kişiler toplumun içinden çıkmadılar mı? Toplum kendini yargılamak yerine kendi içinden çıkan bireyleri yargılamıştır. Alman hükümeti savaşı kazansaydı kahraman olacaklardı. İnsanlık böyledir başarıyla övünür ama başarısızlıkların arkasında durulmaz .Suçu başkalarına yüklemeye çalışırlar.

Bu nedenle kitapta görüldüğü gibi gençler geçmişleriyle hesaplaşmak zorunda kalmışlar. Ve bunu yaparken de kendilerini sorgulamışlar doğru yapıp yapmadıklarını sorgulamışlardır.

Nazilere katılmayan ancak onlara ses çıkarmadan duran nesil de en az onlar kadar suçludur.

Toplum kendini suçlu bulup özür dilemek yerine ,o zaman iktidar olanlar için çalışanları suçlu göstererek suçu birilerinin üzerine yıkarak kendilerini aklamaya çalışmaktadır. Toplum için çalışan insanları suçlama ,onları suçlu olarak göstermek kolaya kaçmaktır. Bu nedenle Mahkeme Başkanlığı ve hukukçular da bir nevi suçludurlar.

Almanya'nın kaderini eski nesil belirlemiştir yeni nesil bunun yükünü çekmektedir

Romanın yazarı çok güzel bir kurguyla geçmişin sorumluluğunu taşıyan gençlerin yıllarca bu acıları hissetmelerini ve sorumluluğu taşımaları dünyaya karşı hesap vermek zorunda kalmış olmalarını bize çok güzel anlatmıştır.

Nazi hükümeti yükselirken ses çıkarmayan ve onun yaptıklarına karşı çıkmayan tarafta en az onlar kadar suçludur..

Romanda da gördüğünüz gibi toplum belki ülkeyi yenilemiş ve ülke ayağa kalkmış olabilir ama toplum psikolojisi roman kahramanımız da da görüldüğü gibi hiçbir zaman kendini toparlayamamıştır.

Harika bir kurgu çok beğendim kitabı edebi anlatımı da güzel kitaptan senaryolaştırılan film de muhteşemdi .

İyi ki okumuşuz iyi seyretmişim.

Naciye Erdoğan

Bernard Schilink'in yazdığı "Okuyucu" romanı sürükleyici, akıcı, yalın, samimi anlatımı ve olay örgüsü nedeniyle merak uyandırdığı için hiç elimden bırakmadan okudum. İkinci dünya savaşının acı, insanlık dışı yaşanmış toplu Yahudi katliamlarına dayanan konusu, beni tekrar çok derinden etkiledi.

Ergen 15 yaşındaki Michael Berg masum, yeni uyanan karşı cinse duyulan içinde erotizmin de var olduğu ilk aşkı 36 yaşında Hanna Schimitz'e duyuyor. Hanna 'nın okuma yazma bilmemesi, kitap merakı yaşadıkları aşkı büyütüyor. Michael'in okulda başarılı olmasına neden oluyor Hanna. Oldukça kısa, altı ay süren bu aşkın Hanna'nın başka bir şehre yerleşmesi ile bitiyor ama ardında yaralı, onu hala unutamayan; mutsuz Michael kalıyor.

Yıllar sonra Hukuk fakültesi öğrencisi Michael staj sırasında gittiği mahkemede Hanna'nın SS muhafızı olarak tekrar karşısına çıkması onu çok derin hüsrana uğrattıyor. Bir kez daha yıkılıyor bu gerçekle. Hanna'yı suçlu buluyor. Ama onu asıl yıkan nokta Hanna'nın okuma-yazma bilmediği için mahkemede kendini savunamaması ve en çok cezaya çarptırılması oluyor. Michael'i Hanna'nın okuma-yazma bilmeme utancına sessiz kalması da onu çaresiz bir konuma sokuyor.

Müebbet hapse atıldıktan belli bir süre sonra yine ona çok yakın değil ama Hanna'yı hayata bağlayacak şekilde kitap okuyup kaydedip gönderiyor . Onun okumasını sağlıyor ama onunla iletişim kurmuyor. Hanna'nın işlediği insanlık suçunu (toplucu Yahudi katliamına katkıda bulunması) asla kabullenemiyor. Onu ilk tanıdığın da bu bilmediği yanları ile karşılaşmak onun çok yaralıyor. Kendini de suçlu hissediyor. Michael 'in bu çaresizliği, mutsuzluğu, onun hayatta başka aşk ve ilişkilerinde de mutsuz olmasına neden oluyor.

Beni çok etkileyen bu kitabı tekrar okuyacaklarım listeme ekliyorum. Başka kişilere önermeden duramıyorum. Bernard Schlink'in diğer kitaplarına merak ediyorum.

Bu kitabımı okumama sağladığı için okuma grubunda sevgili Havva Seymen 'e minnettarım. Teşekkür ediyorum.

Filmi kitap kadar detaylı değil ama yine de seyredilecek kadar güzel ben Michael karakterini oynayan David Kross ve Ralp Fiennesi çok başarılı buldum. Kitabı tekrar okuyacağım gibi filmi de tekrar izleyeceğim.

Aysel Sayın

15 yaşında bir genç, 36 yaşında bir kadın ve travmatik bir ilişki etrafında ahlak, utanç, suç, adalet, vicdan, geçmişle hesaplaşma... kavramlarının sorgulandığı bir roman.

15 yaş cinsel hormonların üst seviyede olduğu fakat yetişkinlik niteliklerine yönelik gelişmelerin henüz tamamlanmadığı, tamamlanma sürecinde olduğu bir dönem. Bu dönem hak ve sorumluluklar bakımından çocukluktur. Cinsel rüşt yaşı ülkelere göre (15-16-17- 18 gibi) değişkenlik gösterir. Bazı ülkelerde ergen, yaşı göz önüne alınarak cinsel yönden reşit görülse de taraflar arasında yaş farkının fazla olması soruşturma konusu olabilmektedir. Bu bağlamda bu ilişki pedofili olarak nitelendirilebilir mi? Evet

Romanda sorgulatılan kavramlar bu ilişki etrafında gelişse de okur, romanın ilerleyen sayfalarında bunu sorgulamaktan uzaklaşır. Bütün dünyayı etkileyen, birçok insanın acı çekmesine neden olan nazi dönemiyle bağlantılı konularla karşı karşıya kalır çünkü. Yazarın ana kahramanları bu özellikte seçmesinin vermek istediği mesajlarla ilintili olduğunu düşünüyorum.

Ergenlik döneminde ergenin desteklenmeye, yüreklendirmeye ihtiyacı vardır. Cinsel, sosyal ve mesleki kimliğin oluşma süreci olan bu evrede erkek çocuklar bu desteği en çok babadan alır. Bir felsefe profesörü olan “hayatında düşünmek, okumak, yazmaktan başka bir şey olmayan baba” bunu yapmaz. Ailesiyle, çocuklarıyla derin ilişkiler kurmaz. Michael S.28’ de bunu şöyle ifade eder:

“Bazen bizlerin, yani ailesinin onun gözünde bir ev hayvanı olduğumuz hissine kapılırdım”

Michael kardeşlerinden de çok destek görmez.

“Bazen homurdanıp duran abimin ve küstah kardeşlerimin de farklı olmalarını arzularım” (s.29)

Michael’ in henüz çocuk yaşta yaşadığı bu ilişki tüm yaşamını etkiler. Bu ilişkiden utanır, kimseye söz edemez, yüzleşemez. Diğer insanlarla ve kadınlarla olan ilişkilerinde bu ilişki belirleyici olur. Yalnızlığı seçer. Hanna’ nın kitap okutma seanslarının ve okulu bitirmesi yönündeki telkinlerinin Okulu bitirmesinde olumlu etkisi olsa da suçluluk ve utanç duyduğu bu ilişki kimselere söyleyemediği bir sır olarak kalır. Ta ki onun ölümünden sonra onunla ve yaşadıklarıyla ilgili bir kitap yazıncaya dek. Hanna’ nın da sırları vardır. Okuma yazma bilmemek, eski bir nazi muhafızı olmak gibi. Hanna, okuma yazma bilmemekten utanır. Bunu gizlemek için insanlık suçlarının en büyüklerinden biri olan nazizizme, soykırıma hizmet etmeyi, canı olmayı seçer. Bu bağlamda bana sorgulattığı bazı sorular oldu. Cahil olmak vicdansız olmayı gerektirir mi, işlenen suçu affettirir mi? Almanya’daki cahil kesimin nazilerin işlediği suçtan haberi yok mudur? Onları kullananlar faşistler, diktatörler mi suçludur sadece? Hanna’ yla yoksul, cahil, suça bulaştırılan, nazizme hizmet eden Almanlar mı anlatılmak isteniyor. Onun gibilere sempati mi duymamız isteniyor?

Michael’ in babası ise kültürlü, bilinçli biri ama olanlara kayıtsız. Suça bulaşmayan, suya sabuna dokunmayan Alman aydınını sembolize ediyor olabilir mi? Michael’ in babası gibiler de suç ortağı mıdır? Michael, bu zulümle ilgili aydınlatılmayan, yönlendirilmeyen, kendi haline bırakılan Alman halkını, Alman gençliğini sembolize ediyor olabilir mi? Stefan Zweig’ in dediği gibi;

“İtiraz etmeyen, karşı koymayan herkes suç ortağı değil midir? Abraham Lincoln’ ün oğlunun öğretmenine onu nasıl yetiştireceğine ilişkin yazdığı öğüt mektubunda belirttiği gibi soykırımdan yana olmayanların, herkes bir yöne takılmış giderken, oğullarına kitleleri izlemeyecek gücü vermeleri gerekmiyor muydu?

Bir hukuk fakültesi öğrencisi olan Michael, yıllar sonra mahkeme salonunda bir nazi suçlusu olan Hanna’ yla karşılaşır. Michael için onunla ilgili gerçeklerle yüzleşmek zorlu bir süreçtir. Bu süreçte hem toplumsal hesaplaşmayla ilgili hem Hanna’ yla geçmişi ve bugünüyle ilgili çok şey düşünür.

“Adalet nedir? Yasalarda yazılı olan mı, yoksa toplumun fiilen geçerli sayıp uyduğu mu? Yoksa her şeyin hakça yürüdüğü koşullarda, yasalarda yazılı olup olmadığına bakılmaksızın geçerli sayılması ve uyulması gereken şey midir adalet?” (S.78-79)Toplumsal hesaplaşma üzerine de kafa yorar Michael ve diğer hukuk fakültesi öğrencileri. Tüm çabaları çözümsüzdür aslında. Suça karışan, göz

yuman, suça karışmadığı halde savaş sonrası suçlara ve suçlulara kayıtsız kalan ebeveynleriyle hesaplaşmak isterler.

“Bu muhafızları ve gardiyanları kullanan veya engellemeyen ya da hiç değilse, 1945’ ten sonra onları dışlayabilecekleri halde, bunu bile yapmaya yanaşmayan kuşak yargılanıyordu aslında ve biz bu kuşağı bir hesaplaşma ve aydınlanma sürecinin sonunda utanca boğuyorduk.” (s.79)

Hanna mahkum edilir. Michael Berg sorumluluk duygusuyla Hanna’ ya yıllarca kitap seslendirip gönderir. Zaman içinde okuma yazmayı öğrenen Hanna nazi dönemindeki zulümle ilgili kitaplar okumuştur, bu durum yıllar içinde suçluluk ve yalnızlık duygusunu arttırır. Michael Berg’ le ortak bir yaşam hayali de kalmamıştır. Hanna, tutukluluk süresi bittiği gün intihar eder. Hanna’ nın intihar etmesi onu ve onun gibilerin suçlarını hafifletir mi bilinmez. Ama yazarın kahramanları seçerken bilinçli bir seçim yaptığını düşünüyorum. Hanna’ nın okuma yazma bilmemesi, yoksul olması çaresizliğine ve seçimlerinde belirleyici olmasına vurgu yapılmak isteniyor gibi. Yahudi kadının zengin ve iyi konumda olması da bu zulümden çok Hanna’ ya yöneltiyor okuru.

Özlem Varol

Kitabın Nazi Almanya’sı dönemi ile ilgili olduğunu duyduğumda aklıma yine klasik bildiğimiz o katliam hikayelerinden birini okuyacağımı düşünmüştüm açıkçası.

Ama kitap o döneme çok farklı bir noktadan çok farklı bir yerden bakıyor. Hani anlatılmaz okunur dedikleri türden bir kitap. Çünkü şimdi size desem ki Bernhard Schlink okuyucu adlı romanında henüz on beş on altı yaşlarında bir lise öğrencisi olan Michael Berg ile otuz altı yaşındaki Hanna Schmitz arasındaki sarsıcı bir aşk öyküsünden yola çıkarak bizi o dönemde yaşanan birtakım olaylara ve sorgulamalar götürüyor desem eminim birçok kişi bunun adına nasıl aşk dersin bu pedofili veya sapıklık olarak adlandıracaktır. Ama ben okurken asla böyle bir hissiyat oluşmadı. Aksine oldukça romantik duygusal, eleştiriye açık bir aşk hikayesi okudum. Ve kafamda da bu canlandı. Sanırım bunda yazarın anlatım gücünün etkisi diyebilirim.

Zaten kitap son derece yalın ve akıcı bir dile sahip. Hanna ve Michaelin aşkı ile başlayan sonrasında biten ve yıllar sonrasında bir mahkeme salonunda tekrar karşılaşılan ve iki taraf içinde oldukça sarsıcı bir duruma neden olan bir hikâye okuyoruz. Çünkü Michael bir Hukuk öğrencisidir ve Nazi katliamına ilişkin bir davayı incelemeleri için öğretmenleri tarafından gönderildikleri mahkemede hala unutamadığı ve hatta unutamayacağı Hanna’ yı Auschwitz’te yer alan bir kilisede tutulan bir grup Yahudi’nin ölümüne sebep olduğu gerçeği ile yüzleşmektedir. Hatta tabi ki bizde. Şimdi şu ana kadar hayatını okuduğumuz ona karşı Michalle birlikte duygusal bir his beslediğimiz Hanna gerçekten suçlu mudur?

Tüm bunlar çarpıcı bir şekilde gelişir. Yani burada yazmakla kitabı okumak çok farklı. O nedenle bu tarz edebi eserleri mutlaka okuyup yüzgeçten geçirmek gerekiyor. Yazarın konuyu bir aşk öyküsünden yola çıkarak Auschwitz kampında kadar götürmesi ve insanlığa dair müthiş sorgulamaları önümüze bırakması beni kitaba hayran bıraktı. Kitapta sorgulanan başlıca konular, aşk, yasak aşk, soykırım, suç, ahlâk, sır, savaş, hukuk, vicdan ve utanç gibi konulardı.

Tarihte bazı dönemler vardır, milletler üzerinde silinmez etkiler bırakmıştır. Hitler döneminde Yahudilere uygulanan soykırım da aynen bu şekilde Almanlar üzerinde silinmez etkiler bırakmıştır. Ne kadar ellerini yıkasalar ne kadar özürler dileseler de bir insanlık suçu olan soykırımın lekesi ellerinden bana göre hiçbir zaman çıkmayacak.

Kitaba dair sorularım:

Gerçekten orada Hanna’ nın okumayı bilmediğini anlamasına rağmen susmak ve gerçeği söylememekle doğru bir şey mi yaptı. Siz olsaydınız ne yapardınız?

Bir çocukla bir yetişkinin aşkı kitapta ilginç bir şekilde rahatsızlık oluşturmadı bende. Sizde böylemi hissettiniz. Bu normal koşullarda çok kabul edilebilir değil çünkü. Bunu yazarın yeteneğine mi bağlamalıyız?